

ÖRÖKLÉSI JOG A TÁRSASÁGI JOGBAN,
AVAGY AZ ÜZLETRÉSZ ÖRÖKLÉSÉNEK SZABÁLYAI
– KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TÚLÉLŐ HÁZASTÁRS
JOGÁRA
KŐRÖS Kinga

1. Bevezetés

Tanulmányomban az egyik leggyakoribb öröklésjogi szereplő, a túlélő házastárs korlátolt felelősségű társaság (Kft.) üzletrészenek öröklése vonatkozásában veszem vizsgálat alá a hatályos-, és a korábbi szabályozást. Az örökhagyó *túlélő házastársának* öröklésjogi szerepe különösen kiemelkedő, hiszen őt az *Európai Unióban* (a továbbiakban: EU vagy Unió) az öröklésjogi rendelkezések általában elsődleges örökösnek tekintik¹ főként leszármazók mellett. Így nagy

¹ Megjegyzendő tehát, hogy nem csak a magyar polgári jogi szabályozás szerint az elsődleges örökös a túlélő házastárs, hanem az összes Európai Unió tagállam annak tekinti az özvegyet az örökhagyó leszármazói mellett. (Ld. 25 tagállam vonatkozásában itt: KÓFALUSI Eszter: Öröklésjogi kérdések az Európai Unióban. *Közjegyzők Közlönye*, 2011/4. 20–24. A közjegyzői tanulmány nem foglalkozik Horvátország, Románia és Dánia szabályozásával. *Horvátországban* a túlélő házastárs és a leszármazók az elsődleges örökösök, egyenlő arányban örökölnék. Ha nincsenek leszármazók, akkor a túlélő házastárs és az örökhagyó szülei örökölnék 1/2-d – 1/2-d arányban, azaz egy részt a túlélő házastárs és a másik részt a túlélő szülők. (Forrás: „Couples in Europe – What are the consequences of death?” (Croatia). Elérhető: <http://www.coupleseurope.eu/en/croatia/topics/6-what-are-the-consequences-of-death/> és „Európai Igazságügyi Hálózat, polgári és kereskedelmi ügyekben – Öröklés (Horvátország)”. Elérhető: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-hr-hu.do?member=1) *Romániában* a túlélő házastárs az örökösök valamennyi osztályával együtt örököl. Az első osztály a leszármazókat foglalja magában, és mellettük a túlélő házastárs a hagyaték 1/4-ét szerzi meg. (Forrás: Codul civil din 17 iulie 2009 (Legea nr. 287/2009) [Publicat in 24 iulie 2009] Art. 972 (1) és „Európai Igazságügyi Hálózat, polgári és kereskedelmi ügyekben – Öröklés (Románia)”. Elérhető: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-ro-hu.do?member=1) *Dániában* az első osztályba szintén a gyermekek és a leszármazók tartoznak. A leszármazókkal együtt a túlélő házastárs a hagyaték 1/2-ét örököli. A skandináv országok, így Dánia is meghatároznak egy minimum pénzösszeget, amelyet a túlélő házastárs feltétlenül örököl. Ezt a feladatot évente az Igazságügyi Minisztérium látja el Dániában. 2012-ben ezt az összeget 2014-re 710 000 dán koronában határozták meg, ami hozzávetőlegesen 95 216 €-t tett ki. (Forrás: Kenneth G H

relevanciája van annak, hogy az örökhagyó egyik örököse ő lesz, tehát az örökhagyó üzletrésze tekintetében is gyakori, hogy szükséges vizsgálat alá venni a túlélő házastárs jogait.

A *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (a továbbiakban: Ptk.) *Harmadik Könyvének* az üzletrész öröklésére vonatkozó rendelkezései az *elérni kívánt célok* tekintetében nem mutatnak eltérést az azt megelőző szabályozás – a *gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény* (a továbbiakban: Gt.) – ennek megfeleltethető jogszabályhelyeitől,² kizárólag a *célok megvalósításának eszközei* változtak meg. Azonban a hatályos Ptk. öröklésjogi szabályainak változásai, amelyek különösen jelentősek voltak a *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (a továbbiakban: korábbi Ptk. vagy 1959-es Ptk.) szabályaihoz képest,³ hatással bírtak az üzletrész átszállására vonatkozó rendelkezésekre, amelyeket e tanulmányban kívánok bemutatni. A *korábbi, 1959-es Ptk. szabályozása* szerint, a túlélő házastársnak az üzletrész hasznát hajtó jogai fölött élete végéig haszonélvezeti joga volt,⁴ ami a gazdasági társaság többi tagjára, sőt a leszármazókra is méltánytalan helyzetet teremtett. A leszármazók ugyanis felmenőjük halála után társasági üzletrész hasznából gyakran éveken keresztül nem tudtak részesülni.⁵ Nézzük meg, hogyan sikerült a *hatályos Ptk. szabályozásában* megoldania és összehangolnia a jogalkotónak az üzletrész öröklésének problémakörét – a három e kérdéskörben szereplő különösen jelentős fél – a gazdasági társaság, a túlélő házastárs és a leszármazók tekintetében.

REID – Marius J DE WAAL – Reinhard ZIMMERMANN (Editors): *Comparative Succession Law – Volume II – Intestate Succession*. Oxford, Oxford University Press, 2015. 310–317.) Sőt, van olyan európai uniós ország is, Svédország, amely kizárólag a túlélő házastársat részesíti első körben a hagyatékból. (Ld. MIKAEL ELINDER – OSCAR ERIXSON – SEBASTIAN ESCOBAR – HENRY OHLSSON: *Estates, bequests, and inheritances in Sweden – A look into the Belinda databases. Working Paper (Uppsala Center for Fiscal Studies – Department of Economics)*, 2014/14. 4.)

² LD. GADÓ GÁBOR – NÉMETH ANITA – SÁRINÉ SIMKÓ ÁGNES: *Ptk. Fordítókulcs Oda-Vissza, A 2013. évi V. törvény és az 1959. évi IV. törvény normaszövegének összehasonlító táblázata, mindkét irányban*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 107.

³ OROSZ ÁRPÁD: *Változások az Öröklési jogban. Jegyző és Közigazgatás*, 2013/6. 24.

⁴ KISFALUDI ANDRÁS – SZABÓ MARIANNA (Szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. Budapest, CompLex, 2008. 945.

⁵ KECSKÉS LÁSZLÓ – KÖRÖS ANDRÁS – MAKAI KATALIN – OROSZ ÁRPÁD – OSZTOVITS ANDRÁS – PETRIK FERENC: *Polgári jog: Bevezető rendelkezések – Az ember, mint jogalany – Öröklési jog*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 230.

2. Az üzletrész fogalma

Az üzletrész sajátos vagyoni értékű jog,⁶ ami a Kft. tagjainak törzsbetétekhez kapcsolódó tagsági jogviszonyához tartozó jogosultságainak és kötelezettségeinek tartalmát adja.⁷

Az üzletrész fogalmáról a hatályos Ptk.-t megelőzően a Gt. 121. §-a rendelkezett.⁸ A Ptk. 3:164. § azonban újraszövegezte az üzletrész fogalmát oly módon, hogy három ponton eltért a korábbi jogszabályi rendelkezésektől. A hatályos szabályozás elhagyta az utalást a társaság vagyonából való részesedésre és a jogok megtestesítésére,⁹ de beemelte a fogalomba a tagot terhelő kötelezettséget.¹⁰ Ellenben, a társasági vagyonból való részesedésre utalás elhagyásának érdemi jelentősége nincs, azt hangsúlyozza kizárólag, hogy a társaság, mint elkülönült jogalany vagyonából a tagok annak fennállása alatt nem, kizárólag annak esetleges megszűnése esetén jogosultak részesedésre. Ez az értelmezés viszont a korábbi rendelkezésre is irányadó volt.¹¹ A Ptk. 3:164. § (1) bekezdésében található további újítása, hogy pontosítja a normaszöveget azáltal, hogy kimondja, hogy az üzletrész a társaság nyilvántartásba vételével keletkezik.¹² Ámde ez a rendelkezés sem változtat az eddigi értelmezési tartományokon, hiszen az üzletrészről eddig is a cégbejegyzés időpontjától beszélhettünk.¹³ A harmadik változtatás pedig, hogy a Ptk. már nem nyomatékosítja

⁶ BOÓC Ádám – GADÓ Gábor – GÁL Judit – KOMÁROMI Gábor – PÁZMÁNDI Kinga – SÁNDOR Tamás – SÁRKÖZY Tamás – TÖRÖK Gábor – ZSOHÁR András: *Polgári jog – A jogi személy – Az új Ptk. magyarázata II/VI*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 186.

⁷ KISFALUDI–SZABÓ i. m. 875. és Ptk. 3:164. § (1) bekezdés.

⁸ Gt. 121. § (1) bekezdés: „A társaság bejegyzését követően a tagok jogait és a társaság vagyonából őket megillető hányadot az üzletrész testesíti meg. A társasági szerződés eltérő rendelkezése hiányában az üzletrész mértéke a tagok törzsbetétiéhez igazodik. Azonos mértékű üzletrészhez azonos tagsági jogok fűződnek, a társasági szerződés azonban egyes üzletrészeket a többiekétől eltérő tagsági jogokkal ruházhat fel.” Gt. 121. § (2) bekezdés: „Minden tagnak csak egy üzletrésze lehet. Ha a tag másik önálló üzletrészt szerez meg, eredeti üzletrésze az átvett üzletrésszel megnövekszik.”

⁹ Vö. FISCHER Judit – GADÓ Gábor – GÁL Judit – GYŐRI Enikő – KOMÁROMI Gábor – MAKAI Katalin – SÁNDOR Tamás – SÁRKÖZY Tamás – T. NAGY Erzsébet – VEZEKÉNYI Ursula – WELLMANN György: *Társasági törvény, Cégtörvény 2006*. Budapest, HVG-Orac, 2006. 231.

¹⁰ GADÓ–NÉMETH–SÁRINÉ SIMKÓ i. m. 105.

¹¹ OSZTOVICS András (Szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. Törvény és a Kapcsolódó Jogszabályok Nagykomentárja, I. kötet*. Budapest, Opten Informatikai Kft., 2014. 604. és Vö. BH 1992. 115. alábbi rendelkezése: „A törvény értelmében tehát az üzletrész elvont fogalom, a tagok jogainak és kötelezettségeinek, valamint a társaság vagyonából őket megillető hányad gyűjtő elnevezése.”

¹² Ptk. 3:164. § (1) bekezdés és GADÓ–NÉMETH–SÁRINÉ SIMKÓ i. m. 105.

¹³ OSZTOVICS i. m. 605.

azt, hogy minden tagnak kizárólag egy üzletrésze lehet, illetve nem veszi át egyáltalán a Gt. 121. § (2) bekezdésében foglaltakat.¹⁴

Az üzletrész mértéke igazodik a tagok törzsbetétjéhez, azon alapul.¹⁵ Fontos felhívni a figyelmet azonban arra, hogy a két fogalom jelentősen különbözik egymástól. Míg a *törzsbetét* mindig meghatározott pénzösszegben jelenik meg, így annak értéke mindig meghatározható, addig az üzletrész mértéke és értéke a Kft. eredményességétől függ:¹⁶ tehát a törzsbetétől eltérhet, emelkedhet és csökkenthet.¹⁷ A törzsbetét mögött tehát, mindig tételelesen meghatározott dolog (pénz, esetleg nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás) van, az üzletrész pedig jogosultságok és kötelezettségek összessége,¹⁸ amelyek egységet alkotnak¹⁹ és egymástól elválaszthatatlanul különböző jogviszonyok tárgyai lehetnek, így például átruházhatók vagy örökölhetők.²⁰

3. Üzletrész öröklésének fogalma

Az üzletrész öröklése a Kft. természetes személy tagjának a halálakor a hagyatékába tartozó üzletrészek a tag örököseire történő átszállása a polgári jog öröklésre irányadó szabályai szerint. Ezzel szemben, üzletrész átszállásáról beszélünk a gazdasági társaság jogi személy tagjainak átalakulása során a megszűnő társaság vagyonába tartozó üzletrésznek az egyetemes jogutódok vagyonába történő átszállásakor.²¹ Azonban a tanulmányban kizárólag a természetes személlyel, mint jogalannyal – különösen a túlélő házastárssal – foglalkozom, így a központi kérdés a továbbiakban kizárólag az üzletrész öröklése lesz.

A Ptk. szabályai szerint az ember – jelen esetben a Kft. tagjának – halálával hagyatéka, mint egész száll át az örököseire.²² Az ember halála esetén mindig

¹⁴ GADÓ–NÉMETH–SÁRINÉ SIMKÓ i. m. 105.

¹⁵ Ptk. 3:164. § (2) bekezdés és OSZTOVICS i. m. 605.

¹⁶ BOÓC–GADÓ–GÁL–KOMÁROMI–PÁZMÁNDI–SÁNDOR–SÁRKÖZY–TÖRÖK–ZSOHÁR i. m. 186.

¹⁷ BH 1992. 115.

¹⁸ OSZTOVICS i. m. 605.

¹⁹ Ezt nevezik a jogirodalomban a „*tagi pozíció egységének*”. Így például társasági jogi értelemben nem lehet tagnak külön átruháznia a szavazati jogát és osztalékjogát, úgy, hogy a többi tagsági jogát pedig megtartja.

²⁰ KISFALUDY András: *Társasági jog*. Budapest, CompLex, 2007. 363.

²¹ KISFALUDI–SZABÓ i. m. 943.

²² Ptk. 7:1. §.

bekövetkezik az öröklés:²³ végső esetben ugyanis, ha az embernek nincs más örököse, akkor az állam örököl.²⁴ A természetes személy tag halálával megszűnik a társasági jogi jogviszonya, és örököse *ipso iure* megszerezhetette és a mai napig megszerezheti az üzletrészt:²⁵ tehát ilyenkor, az örökhagyó halálának pillanatában, az öröklés a törvény erejénél fogva, *ipso iure* áll be.²⁶

4. Az üzletrész öröklésének hatályos szabályozása Magyarországon – különös tekintettel a korábbi szabályozástól való eltérésekre

Az üzletrész öröklésének hatályos szabályozását a Ptk. 3:170. § rögzíti,²⁷ azt megelőzően a Gt. 128. § (1) bekezdése rendezte.²⁸ A Ptk. lényegében az előző szabályozási rendszeren nem változtatott, csupán az elérni kívánt célokat – a Ptk. Harmadik- és Ötödik Könyvével összhangban – más eszközökkel kívánta megvalósítani.²⁹ Az üzletrész öröklése szempontjából a szabályozásnak két fél érdekeit volt szükséges figyelembe vennie és célként védenie: egyrészt az üzletrész örökösenek-, másrészt magának a korlátolt felelősségű gazdasági társaságnak az érdekeit. Az előbbi fél érdekét a hatályos szabályozásban az *ipso iure* öröklési rend szolgálja, a másik fél érdekét a *társaság zártságának* elve valósítja meg.

4.1. Az *ipso iure* öröklési rend

Az üzletrész nem csupán vagyoni érték, hanem egyben *társasági jogi státuszt* is jelent: így, az örökös a vagyoni érték öröklése mellett taggá is válik az adott gazdasági társaságban. A hatályos Ptk. az üzletrész „*átszállását*” nem mondja

²³ Ezt azért különösen fontos kiemelni, mert jogi személy esetén nem feltétlen van jogutód, lehet, hogy jogutód nélkül következik be a megszűnés. Ld. KISFALUDI–SZABÓ i. m. 944.

²⁴ Ptk. 7:74. § (1) bekezdés.

²⁵ KISFALUDI–SZABÓ i. m. 944. és Ptk. 3:170. § (1) bekezdés.

²⁶ FÁBIÁN Ferenc – SÁGHY Mária: *Polgári jog I.* Budapest, Novissima, 2007. 251.

²⁷ Ptk. 3:170. § (1)–(2) bekezdés.

²⁸ Gt. 128. § (1) bekezdés: „A tag halálával vagy megszűnésével üzletrésze átszáll a jogutódra. A társasági szerződés az átszállást kizárhatja, ebben az esetben azonban rendelkeznie kell az üzletrésznek a tagok vagy a társaság által történő megváltásáról.”

²⁹ BOÓC–GADÓ–GÁL–KOMÁROMI–PÁZMÁNDI–SÁNDOR–SÁRKÖZY–TÖRÖK–ZSOHÁR i. m. 191.

ki, – ellentétben a korábbi szabályozással, ami ezt kifejezetten rögzíti³⁰ – kizárólag a szakasz címében utal erre, de azt adottnak veszi azáltal, hogy a *tag kérheti* a tagjegyzékbe való bejegyzését.³¹

A jogutód tagjegyzékbe való bejegyzése, amelyet az ügyvezetőtől kérhet, az örökös minőség vagy a jogutódlás igazolása mellett lehetséges.³² A törvény megfogalmazásából következik, hogy ha a jogutód *nem kívánja a felvételt*, akkor nem köteles taggá válnia a társaságban, azonban a társaság ekkor is köteles vele *elszámolni* az üzletrész átszállásának időpontjában fennálló üzleti értéke alapján.³³ Ellenben, a jogutód „taggá válásának” feltételeit nem csupán a jogutód oldaláról kell vizsgálni, hanem a társaság oldaláról is.

4.2. Az öröklés társasági szerződésben való kizárásának lehetősége és a *társaság zártságának* elve

A *társaság zártságának* elvi alapja abban áll, hogy az örökös csak a társaság beleegyezése, akarata alapján válhat a társaság tagjává.³⁴ Ezt az elvet a korábbi- és a hatályos szabályozás más-más eszközökkel valósította meg.

A *korábbi szabályozás* a korlátozott felelősségű társaság személyegyesítő jellegét erősítette azon rendelkezése által, hogy az üzletrész öröklését a társaság *már a társasági szerződésében kizárhatta*. Ebben az esetben a társasági szerződésnek a tag társaság által történő *megváltásáról* is szólnia kellett, így a kizárás nem jelenthette az üzletrészben megtestesülő vagyoni érték kompenzáció nélküli elvonását.³⁵ Ekkor az üzletrész, vagy a társaság, vagy a tagok tulajdonába került, akik kifizették annak ellenértékét. Mindez a társaság törzstőkéjét nem érintette: mivel az üzletrész megmaradt, kizárólag annak tulajdonosa változott meg az örökhagyó helyett a társaság saját üzletrésze, vagy másik tag személyében.

A *korábbi szabályozással* kapcsolatban felmerülhetett a kérdés, hogy mi az öröklési feltétel akkor, hogyha a társasági szerződés az üzletrész öröklését eleve

³⁰ Vö. Gt. 128. § (1) bekezdés.

³¹ OSZTOVICS i. m. 633–634. és GADÓ–NÉMETH–SÁRINÉ SIMKÓ i. m. 107.

³² GADÓ–NÉMETH–SÁRINÉ SIMKÓ i. m. 107.

³³ OSZTOVICS i. m. 634–635.

³⁴ PÁZMÁNDI Kinga: Az üzletrész öröklésével (jogutódlásával) kapcsolatos Ptk.-beli szabályokról. *Gazdaság és Jog*, 2015/5. 7–10.

³⁵ Vö. Gt. 3:170. § és BDT 2005. 1288 – I. Az ági öröklés kizárása üzletrész, vagy a helyébe lépő megváltás iránti igény öröklése esetén, II. Ha a társasági szerződés a meghalt tag üzletrészének öröklését kizárja, az örökös megváltási árként az üzletrésznek az öröklés megnyíltakor forgalmi értékét követelheti.

kizárta és az üzletrész öröklése be sem következhetett. Ekkor öröklési feltétel nem az *ipso iure átszállás*, hanem a tag halála volt.

Másik kérdés ennek vonatkozásában az üzletrész feletti rendelkezési jog³⁶ tartalma volt.³⁷ A Gt. 136. § c) pontja szerint a társaság rendelkezett az üzletrésszel a társasági szerződés általi öröklés kizárásának esetében addig, amíg az üzletrész társaság általi megváltása meg nem történt. A Gt. 136. § c) pontja azonban nem indokolta meg, hogy miért is lett volna szükség rendelkezési jogra,³⁸ ellenben az Gt. 136. § a) pontja³⁹ alapján egyértelmű volt, hogy az üzletrész értékesítéséhez szükséges jogi alap megteremtése érdekében biztosít a törvény rendelkezési jogot a korlátolt felelősségű társaságnak.⁴⁰

A *hatályos szabályozás* ettől eltérően rendelkezik. A Ptk. szerint nem lehetséges a társaság által az örökléssel való üzletrész átszállásának kizárása. Ellenben, a társasági szerződésben lehetőség van *olyan személyek kijelölésére*, akik öröklés esetén, a törvényben *meghatározott jogvesztő határidőn* – harminc napon – belül, az örököstől *megválthatják* az üzletrészt. Az e határidőtől való eltérő szerződéses rendelkezés semmis.⁴¹

A megváltásnak tehát rendkívül sok törvényi feltétele van. Első feltételként, a tagnak *kérnie kell az ügyvezetőtől a tagjegyzékbe való bejegyzését*, hiszen ezt nem teszi, akkor a 3:170. § (2) bekezdésének szabálya eleve nem lesz releváns. Másodikként, a rendelkezés szerint az ügyvezető általi megtagadás – és az üzletrész az arra feljogosított személyek általi magukhoz váltása – kizárólag akkor lehetséges, ha *arról társasági szerződésben kifejezetten ekként rendel-*

³⁶ A törvénytervezet indokolása alapján a társaság rendelkezési joga tartalmilag megegyezik a gazdasági társaságokról szóló 1997. CXLV. törvény (a továbbiakban: korábbi Gt.) 139. §-ban található „*magához vonás*” intézményével. (Ld. KISFALUDY–SZABÓ i. m. 944. és Vö. FARKAS József – GADÓ Gábor – GÁL Judit – KOMÁROMI Gábor – MAKAI Katalin – T. NAGY Erzsébet – SÁNDOR Tamás – SÁRKÖZY Tamás – VEZEKÉNYI Ursula – WELLMANN György: *Társasági Törvény, Cégtörvény*. Budapest, HVG-Orac, 2000. 284.) A rendelkezés szerint, a társaság magához vonja az üzletrészt, amennyiben a tag jogutód nélkül szűnik meg. Valójában így, a megszűnő jogelőd vagyonában lévő üzletrész nem lesz más személy vagy szervezet tulajdona, hanem az „*visszaszáll*” a társaságra. (Ld. FARKAS–GADÓ–GÁL–KOMÁROMI–MAKAI–T. NAGY–SÁNDOR–SÁRKÖZY–VEZEKÉNYI–WELLMANN i. m. 285.)

³⁷ KISFALUDY i. m. 390.

³⁸ Gt. 136. § c) pont: „A társaság rendelkezik az üzletrésszel öröklés esetén, ha a társasági szerződés az átszállást kizárta [128. § (1) bekezdés] és ha a tagok, illetőleg a társaság az üzletrészt nem váltották meg, addig, amíg a megváltás meg nem történik.”

³⁹ Vö. Gt. 136. § a) pont: „A társaság rendelkezik az üzletrésszel a) a tagsági jogviszony 14. § szerinti megszűnése, illetve a tag bírósági kizárása esetében az árverés lebonyolítása érdekében [...]”

⁴⁰ KISFALUDY i. m. 390.

⁴¹ Ptk. 3:170. § (2) bekezdés és GADÓ–NÉMETH–SÁRINÉ SIMKÓ i. m. 107.

keztek. Harmadik feltétel, hogy a társasági szerződésben arra *feljogosított személyek* váltsák magukhoz az üzletrészt. Feljogosított személyek lehetnek akár a társaság tagjai, de akár kívülálló személy vagy személyek is, azonban az üzletrészt a társaság nem válthatja magához.⁴² A 3:170. § (2) bekezdése szerint továbbá szükséges, hogy a *társasági szerződésbe foglalt feltételek teljesüljenek*. Az ötödik feltétel az időhatár meghatározása, ténylegesen az örökös bejegyzési kérelmének hatályossá válásától számított *30 napos jogvesztő határidő*, ugyanis a megváltásra irányuló nyilatkozatot az arra feljogosított személyek ezen határidőn belül tehetik meg.⁴³ Ez a határidő a hosszabbítást illetően *relatív kógens*, azaz az örökös hátrányára tilos az eltérés, azonban rövidebb határidő meghatározására természetesen lehetőség van. Végző soron pedig feltétel, hogy az üzletrész forgalmi értékét az *örökösnek a társaság fizesse meg*. A forgalmi érték kiszámolására a bírói gyakorlat több módon is lehetőséget ad: elsődlegesen összehasonlító adatok alapján, a gazdasági társaság részesedéseinek forgalmára vonatkozó adásvételi szerződésekben kikötött vételárak alapján, ha ez nem lehetséges, akkor piaci érték alapján, vagy akár becsléssel is meg lehet állapítani az adott üzletrész forgalmi értékét.⁴⁴

A kizárás lehetőségének törvény általi megvonása a megszokottakhoz képest látszatra minimális, a gyakorlatban viszont jelentős eltérést mutat: míg a *hatályos szabályozás* szerint tehát, az üzletrész mindenképpen átszáll az örökösre, és így az öröklést csak az üzletrész megváltásával lehet korlátozni, addig a *korábbi szabályozás* szerint a társaság a társasági szerződésben már kizárhatta azt, az örököst pedig elszámolással kompenzálta.⁴⁵

A vonatkozó rendelkezések összegzéseképpen, kiemelve a Ptk. és a Gt. rendelkezéseinek közös céljait és a megvalósításukhoz szükséges eltérő eszközöket, mind az üzletrész örökösének oldaláról, mind a társaság oldaláról, az alábbi táblázatot készítettem el.

⁴² PÁZMÁNDI i. m. 8–9.

⁴³ Ptk. 3:170. § (2) bekezdés.

⁴⁴ PÁZMÁNDI i. m. 9–10.

⁴⁵ OSZTOVICS i. m. 634.

Célok	Eszközök	
	Gt.	Ptk.
1. Üzletész örökösének érdekének megvalósulása (<i>ipso iure</i> öröklés)	A tag halálával üzletésze automatikusan átszállt a jogutódra. (Gt. 128. § (1) bekezdés)	I.) Ha az örökös tag kíván lenni a Kft.-ben: Az üzletész „átszállását” nem mondja ki (a szakasz címében utal erre), de a tag kérheti a tagjegyzékbe való bejegyzését. (Ptk. 3:170. § (1) bekezdés) Feltétel: az örökösi minőség igazolása II.) Ha az örökös nem kíván tag lenni: Nem köteles taggá válnia a társaságban. Jogkövetkezmény: elszámolás.
2. Kft. érdekének megvalósulása (Társaság zártságának elve)	A társasági szerződés az átszállást kizárhatja. Feltétel: a szerződés rendelkezzen a megváltásról. (Gt. 128. § (1) bekezdés)	Előfeltétel: Az örökös kérje a bejegyzést. Ekkor az ügyvezető megtagadhatja az örökös bejegyzését. Feltételek: Rendelkezés erről a társasági szerződésben Feljogosított személyek Társasági szerződésben meghatározott feltételek szerint 30 napos jogvesztő határidő Kompenzáció: Üzletész forgalmi értékét az örökösnek a társaság fizesse ki (Ptk. 3:170. § (2) bekezdés)

5. Az özvegyi jog megváltozásának okai Magyarországon

Magyarországon az özvegyi jog lényege, hogy a túlélő házastárs elhalt férje vagy felesége vagyonán annak halála után haszonélvezetet szerzett.⁴⁶ Hazánkban az özvegyi jog így lényegében mindig *haszonélvezeti jog* volt. Nagy általánosságban elmondható, hogy a túlélő házastársat mindazok a jogok megillették a hagyatéki vagyonra, amelyek a haszonélvezőt illették a haszonélvezet tárgyára. A túlélő házastárs élvezte a vagyon hasznait és szedte gyümölcseit, ennek fejében őt terhelték a vagyon terhei, az adók, a közterhek, a tartozások kamatai, a karbantartás költségei.⁴⁷

A történeti fejlődés során az özvegyi jog (*ius viduale*) tartalma azonban jelentősen megváltozott,⁴⁸ amelynek okait a társadalmi-gazdasági, a tulajdoni és a családi viszonyokban kell keresnünk.⁴⁹

⁴⁶ SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog – Öröklési jog*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1938. 143.

⁴⁷ Uo. 149.

⁴⁸ WEISS Emília: *A túlélő házastárs öröklési jogi jogállása történeti kialakulásában és fejlődési tendenciáiban*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1984. 97.

⁴⁹ Uo. 10.

Vajon mi volt a változtatás oka? Mi az özvegyi jog célja? *Weiss Emília* szerint az özvegyi jog két célt szolgál: a korábbi életvitel folytatását, a túlélő házastárs tartását, továbbá azt, hogy a vagyon állaga az örökhagyó vér szerinti családjá számára fennmaradjon.

A haszonélvezet *tartási* céljának fontosságát fedezhetjük fel abban, hogyha az örökhagyó a törvénytől eltérően rendezi az özvegyi jogot, akkor is biztosítani kell az örökhagyó egykori állásához és vagyonához illeszkedő tartást. Sokak szerint az özvegyi jog a tartás intézményének pótlására szolgál. De az özvegyi jog biztosításával azonban nem csak a tartásra vannak tekintettel, hanem megőrzik a túlélő házastárs nevét, társadalmi és vagyoni helyzetét is.⁵⁰

Ellenben, fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a *gazdasági viszonyok átalakulása* nincs jó hatással az özvegy tartására. Egyrészt, jelentéktelen minimumra korlátozódott a mezőgazdasági ingatlan magántulajdona, amely az a tulajdoni forma volt, amelyen a haszonélvezeti jog megélhetést, hasznok húzását foglalta magában. Másrészt, az életszínvonal emelkedése végett a személyi vagyon köre is folyamatosan gyarapodik, és annak köre változik:⁵¹ a bérlakás, az autó, a nyaraló, a takarékbetét stb. nem, vagy csak részben alkalmasak a túlélő házastárs eltartására.

Mindemellett, fontos a *technika fejlődését* is megemlíteni. Rohamosan növekszik az olyan ingóságok száma, amelyek jelentős értékűek, de azok az idő múlásával értéküket veszítik, amely szintén negatívan hat az özvegy vagyoni helyzetére.⁵²

Az özvegyi jog másik célja az, hogy a *vagyon állaga fennmaradjon az örökhagyó családjá számára*.⁵³ A házasságok férfi és nő között korábban élethossziglan szóltak, azonban mára ez nagymértékben megváltozott. Napjainkban Magyarországon a házasságoknak hozzávetőleg a fele végződik válással,⁵⁴ így az özvegyi jog nem tölti be ezt a rendeltetését, amiből több probléma is következhet.

Először is, ha az örökhagyó, aki felbontotta házasságát, újabb házasságot köt és az *aktuális házastársa hasonló korú, mint az első házasságból született*

⁵⁰ SZEIBERT Orsolya: A volt házastárs tartása és az özvegyi jog. A túlélő házastárs öröklési jogi jogállása – változások az özvegyi jog tartási rendeltetésében. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/5. 39–40.

⁵¹ WEISS i. m. 232.

⁵² TATTAY Levente: Az új Ptk. öröklési jogi rendelkezései és a túlélő házastárs jogi helyzete. *Pázmány Law Working Papers*, 2013/6. 5.

⁵³ SZEIBERT i. m. 39.

⁵⁴ Ld. Központi Statisztikai Hivatal – Statisztikai Tükör 2015. (2016. április 1.), Népmozgalom 2015. Elérhető: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmoz15.pdf>

gyermeke, akkor hátrányos a haszonélvezeti jog, hiszen a leszármazók nem juthatnak hozzá örökségükhöz. Itt különösen jelentkezhethet a haszonélvezeti öröklés és az állagöröklés konfliktusa.⁵⁵

Másodsorban problémához vezethet az, hogy a hatályos Ptk. *a haszonélvezeti jog megváltását a túlélő házastárssal szemben kizárja*,⁵⁶ sőt ez a jog a túlélő házastárs új házasságkötésével sem szűnik meg.⁵⁷ Következésképpen, ha a túlélő házastárs új házasságot köt, akkor az új házasságból született gyermekei vele együtt a lakásban fognak élni, míg a korábbi házasságból származó gyermekei nem.⁵⁸

A harmadik probléma akkor merül fel, ha a nemzeti jog – úgy, mint a korábbi Ptk. is – általános özvegyi haszonélvezeti jogot biztosít a túlélő házastársnak a leszármazók mellett. Ez a szabályozás többször méltánytalan helyzetet teremtetett, hiszen a leszármazók a felmenőjük halála után csak hosszú idő után és sokszor lényegesen csökkent értéken juthatnak örökségükhöz, például személygépkocsi öröklése esetén. Másrészről, készpénz, bankbetét, értékpapír és társasági üzletrész hasznából sokszor éveken keresztül nem részesülhetnek.⁵⁹

6. Haszonélvezettel terhelt üzletrész öröklésének problémája

A *haszonélvezeti jog* dologi jogi jogosultság, amely alapján a jogosult más személy tulajdonában álló dolgot a birtokában tarthatja, használhatja és hasznait szedheti. Az üzletrész nem dolog, de a korábbi Ptk. alapján a kamatozó követelés, vagy más, hasznot hajtó jog haszonélvezetére a dolgok haszonélvezetének szabályait kellett megfelelően alkalmazni. Ebbe az üzletrész hasznot hajtó jogai is beletartoztak, ilyen volt például az osztalékjog.

⁵⁵ TATTAY i. m. 4–5.

⁵⁶ Ld. Ptk. 7:58. § (2) bekezdés.

⁵⁷ A Korábbi Ptk. szerint az új házasságkötéssel a túlélő házastárs haszonélvezeti joga megszűnt. Ennek okát az özvegyi jog tartási rendeltetésében kellett keresni. De ez mára már megváltozott a hatályos Ptk.-ban, úgy, hogy a szabályozás a túlélő házastárstól sem özvegyiségben maradást, sem síron túli hűséget nem követel. (Forrás: WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/6. 16–28. és Korábbi Ptk. 615. § (2) bekezdés).

⁵⁸ LANDI Balázs: A Hetedik Könyv – a Hetedik Pecsét, avagy a Polgári Törvénykönyv életvégi ember- és családképe. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/3. 165–166.

⁵⁹ KECSKÉS László – KÖRÖS András – MAKAI Katalin – OROSZ Árpád – OSZTOVITS András – PETRIK Ferenc: *Polgári jog: Bevezető rendelkezések – Az ember, mint jogalany – Öröklési jog*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 230.

Ez a jog a gazdasági társaság szempontjából egyáltalán nem szerencsés érdekeltséget eredményezett: a haszonélvezeti jog kizárólag korlátozott időre, maximum a haszonélvező (túlélő házastárs) élete végéig szólhatott, illetve – mint az már korábban említésre került – az a túlélő házastárs újabb házasságkötése esetén sem szűnt meg. A túlélő házastárs így, annak fejében gyakorolta a tagsági jogokat, hogy ezek a jogok és a hasznok őt kizárólag korlátozott ideig illetik meg. Ez alapján, az ő érdekeltsége az volt, hogy ebben a korlátozott időben a lehető legnagyobb hasznot biztosítsa saját magának.

Azonban ezek a rövid távú hasznossági érdekek szemben álltak a társaság hosszú távú gazdasági érdekével. Ugyanis ha a tag úgy döntött volna, hogy a társaságban keletkező nyereséget relatíve nem hamar veszi ki, hanem a társaságban hagyja, akkor azt a társaság fejlesztésre fel tudta volna használni. Sőt, ezáltal későbbi időpontban a tag még nagyobb nyereségre tehetett volna szert, mint amennyit a nyereség korábbi kivonása számára biztosított volna. De, ha a túlélő házastárs így tesz, és a nyereséget későbbi időpontban vonja ki, akkor azt kockáztatja, hogy a nyereséghez ő sohasem juthat hozzá, mert akkor adott esetben ő már nem rendelkezik az üzletrész felett haszonélvezeti joggal.⁶⁰

7. Megoldás: az új Ptk. szabályozása

A korábban tehát, a túlélő házastárs haszonélvezeti joga az *egész hagyatékra* kiterjedt, ami a házastárs halálával *ipso jure* megillette őt.⁶¹ Az 1959-es Ptk. szabályozásakor,⁶² az általános haszonélvezeti jog biztosításával az a jogalkotói cél került előtérbe, hogy a túlélő házastárs az örökhagyó halála után a megszokott korábbi környezetétől ne legyen megfosztva, és korábbi életvitelének folytatását, amelyhez az ági vagyon tárgyai, azok használata vagy akár hasznainak szedése is hozzájárultak, e vagyontárgyak elvonása ne veszélyeztesse vagy akadályozza.⁶³

A *hatályos Ptk.* azonban – a fent említett okokat figyelembe véve – változtatott a túlélő házastárs általános haszonélvezeti öröklésén és megszüntette a hagyományos özvegyi jogot. A jelenlegi magyar szabályozás szerint ez a jogosultság

⁶⁰ KISFALUDY–SZABÓ i. m. 945–946.

⁶¹ SZLADITS i. m. 147.

⁶² Ld. Korábbi Ptk. 615. § (1) bekezdés: „Az örökhagyó házastársa, bejegyzett élettársa öröklő mindannak a vagyonnak a haszonélvezetét, amelyet egyébként nem ő öröklő (özvegyi jog).”

⁶³ WEISS i. m. 258. és OROSZ Árpád – WEISS Emília: Öröklési jog – Anyagi jog. Budapest, HVG-Orac, 2014. 114.

a túlélő házastárs vonatkozásban kizárólag az alábbiakban értelmezhető: haszonélvezeti jog áll fenn a leszármazók mellett az örökhagyóval közösen lakott lakáson és az ahhoz tartozó berendezési- és felszerelési tárgyakon,⁶⁴ illetve az ági örökség tárgyain.⁶⁵ Ezen felül, a Ptk. rendelkezései a túlélő házastársnak állagörökösí statust biztosítanak,⁶⁶ úgy, hogy az örökhagyó házastársát a leszármazó örökösök mellett a hagyaték többi részéből *egy gyermekrész* illeti meg.⁶⁷

8. Végkövetkeztetések

A túlélő házastárs általános haszonélvezeti jogának megszüntetésével a Ptk. feloldotta az örökhagyó túlélő házastársának és a leszármazóknak azon konfliktusát, miszerint a leszármazók az általános haszonélvezeti jog miatt nem juthatnának hozzá az örökségükhöz, így a tanulmányban tárgyalt üzletrész hasznaiból sem tudnának részesülni. Illetve, a Ptk. új öröklésjogi rendelkezéseinek hatására, az általános haszonélvezeti joggal már nem rendelkező túlélő házastárs rövid távú hasznossági-, és a gazdasági társaság hosszú távú gazdasági érdekeinek szembenállását is sikerült a jogalkotónak ez által orvosolnia.

⁶⁴ VISEGRÁDI Ágnes: A házastárs öröklési jogi helyzete az új Polgári Törvénykönyvben. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/3. 60–61.; és ANKA Tibor: *Öröklési jog – Hagyatéki eljárás*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 313.

⁶⁵ Ptk. 7:69. § (1) bekezdés.

⁶⁶ VÉKÁS Lajos: Weiss Emília és a megújult öröklési jogunk. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/5. 9.

⁶⁷ Ptk. 7:58. § (1) bekezdés b) pont.